

Extrema dreta a França. L'estratègia de la corbata

Montserrat Besses

No figura en cap manual de ciència política, però sí en el manual d'implantació de l'extrema dreta a França: Marine Le Pen ha imposat la que alguns ja anomenen *l'estratègia de la corbata*. I li dona bon resultat. L'abast de l'èxit fa que molts creguin que la corbata es traduirà, a l'hora de la veritat, en una catifa vermella que la porti a la presidència de la República, en les eleccions del 2027.

Les presidencials vertebraren la política francesa. Es fan enquestes d'opinió cada dos per tres per saber qui serà la personalitat escollida. El que és important, segons els especialistes, no és tant que Le Pen aparegui ara guanyadora a la segona volta d'unes presidencials sigui quin sigui el seu adversari, sinó que el més significatiu és el nivell de partidaris que assoleix en la primera volta: un 36 % (sondeig IFOP fet públic el febrer del 2024). Això revela directament les intencions de vot. Per comprendre el sistema electoral francès, convé tenir en compte una frase molt clarificadora pronunciada per un president del consell de ministres durant els anys cinquanta, Guy Mollet: «A la primera volta, es tria; a la segona volta, s'elimina». El que es constata

ara, doncs, és la gran expansió i consolidació del vot Le Pen i del seu partit, Reagrupament Nacional, RN (abans Front Nacional, FN).

De moment, a la cantonada, RN té les eleccions europees, que vol que apareguin com una mena d'eleccions generals a mig mandat del president Emmanuel Macron. I aquí, el doñ de Le Pen, Jordan Bardella, té un veritable bulevard davant seu. Cap altra llista li fa ombra.

El canvi recent i substancial per a l'extrema dreta, en l'àmbit de la política interior, es produeix a les eleccions legislatives del juny del 2022, que van donar a RN un total de 89 diputats (88 des del gener del 2023). Un resultat que ni el mateix partit somiava poder aconseguir.

El dia d'entrada a l'hemicicle, el grup parlamentari acaparava bona part de l'atenció. No en va era el segon en ordre d'importància, darrere de Renaissance, el partit del president Macron (170 escons). Significava una entrada gairebé abassegadora del partit de Le Pen a l'Assemblea Nacional, que en l'anterior legislatura havia obtingut només vuit diputats. Aquell dia memorable, la líder del partit havia exigint que tots els diputats homes portessin corbata. La consigna sobre aquell tros de roba va alimentar nombroses bromes i declaracions amb fons de debat sociològic per part de diputats de l'esquerra.

Amb els mesos, la corbata ha anat agafant el perfil de metàfora política per un comportament dels diputats que aconsegueix consolidar la instal·lació d'RN i transformar la seva imatge. Corbata com a sinònim d'ordre, de respectabilitat. I respectabilitat i credibilitat és el que més mancava a uns diputats absolutament desconeguts per l'opinió pública, tot i que una part han format part de consells municipals.

RN necessita demostrar i fer creure que és un partit seriós, responsable, ponderat. Un partit de govern. Un partit que ja no fa por. Així que els seus diputats, a més d'anar *ben vestits*, es comporten *molt correctament*. Les cridòries, els aldarulls a l'hemicicle, la teatralitat de les protestes contra el Govern o altres adversaris polítics els deixen per a l'esquerra, en especial per als diputats i diputades de la França

Insubmissa. Una altra cosa és el sentit del que voten i del que no voten els diputats d'RN, però —i això és el més important— el que aconsegueixen fer arribar a l'opinió pública és una imatge de moderació i prudència.

Durant la crisi i les manifestacions contra el projecte de reforma de les pensions, per exemple, el 2023, Reagrupament Nacional va optar per la discreció. Estava en contra de l'esmentada reforma, però la seva opció va ser la de no fer soroll. Un macronista constata amb una certa desesperació: «Marine Le Pen, plus elle se tait, plus elle monte» ('Marine Le Pen, com més calla, més puja').

Era la culminació de la campanya de *desdiabolització* que Marine Le Pen va començar ja fa anys. Cal admetre que ha sabut conduir-la de manera extremament eficaç. El context polític, darrerament, l'ha ajudat. A l'Assemblea Nacional, el partit del president Macron no té majoria absoluta. Això obliga el Govern a fer equilibris i acrobàcies per aprovar determinats textos.

La Llei per al control de la immigració i la millora de la integració, aprovada el gener del 2024, n'ha estat un exemple clar. Tant, que Marine Le Pen va declarar ben orgullosa que era «una victòria ideològica de Reagrupament Nacional». Com s'ha arribat fins aquí?

Les peripècies d'aquesta llei il·lustren l'estratègia —o la manca d'estratègia— del macronisme, de la dreta tradicional i de l'esquerra en general respecte a Reagrupament Nacional. Tots semblen perduts.

I tots saben que parlar i legislar sobre immigració era entrar en un terreny perillós políticament. Cal fer unes pinzellades d'història. El tema de la immigració, com és sabut, constitueix un dels pilars del discurs d'RN des de sempre, és a dir, des de l'època de la fundació del Front Nacional (FN), que és com el partit es deia fins al 2018.

FN neix el 1972 i, en el fons, ja es tracta d'una operació de *desdiabolització*, versió anys setanta. Aleshores calia que el partit Ordre Nouveau, format per neofeixistes, partidaris del mariscal Pétain, partidaris de l'Algèria francesa... pogués adoptar una aparença més acceptable. El rentat de cara i d'imatge es va anomenar Front Nacional i com a cap visible va ser designat Jean M. Le Pen, que ja havia

estat diputat d'un partit nacionalista i populista de dreta. Le Pen, anys més tard, va aconseguir fer-se amb les regnes d'FN, però no n'era l'ideòleg. El cap pensant era François Duprat, autor d'un tristament cèlebre eslògan: «Un million de chômeurs c'est un million d'immigrés en trop» ('un milió d'aturats és un milió d'immigrats de més').

Des de fa anys, no es gosa reproduir aquesta divisa textualment. A mitjan anys vuitanta, FN comença a utilitzar una fórmula més suau: la *preferència nacional*. Tradueix la voluntat i la reivindicació de reservar llocs de treball, drets i ajudes socials a les persones de nacionalitat francesa. Marine Le Pen, en la gran *toilette* que ha fet i està fent del partit, prefereix parlar no de *preferència* nacional, sinó de *prioritat*. Un eufemisme més de la gran col·lecció que acumula RN.

I per aquí cal buscar la pista d'aquesta *victòria ideològica* que ella brandava el desembre del 2023 en aprovar-se la nova Llei d'immigració. El text establia, en determinats drets, una forma de prioritat dels francesos respecte als estrangers que viuen legalment a França.

Macron i el seu ministre de l'Interior volien aprovar aquesta llei, costés el que costés. I va costar molt. El text inicial no va ser ni tan sols debatut pels diputats. El grup ecologista va presentar una moció per rebutjar tots els articles sense discutir-los. Tota l'esquerra i tota la dreta i l'extrema dreta van votar el mateix: rebutjar, desestimar tot el text. Escombrar-lo. Molts comentaris deien que l'esquerra havia comès un greu error polític.

El Senat, per la seva banda, va endurir i allargar el text. Al final, el contingut de la llei el va decidir una Comissió Mixta Paritària, formada per diputats i senadors. Un muntatge acrobàtic d'articles, en què dreta i extrema dreta van imposar els seus criteris. Una part de l'opinió considerava que allò era fruit d'un mercadeig vergonyós. Altres ho van considerar una jugada mestra de Macron i el seu Govern, que sabien perfectament (ho van admetre en declaracions públiques) que molts articles eren inconstitucionals. El president i la primera ministra, Élisabeth Borne, conscientment, van deixar la feina de retallada al Consell Constitucional, que, ben empipat, es va sentir instrumentalitzat.

De tot aquest despropòsit polític, jurídic i constitucional, RN n'ha sortit enfortit. I no ha hagut de fer pràcticament res. No ha sofert cap desgast. Al contrari, pot presumir que no té cap inconvenient a votar una moció presentada per l'esquerra quan l'interès de França —diu— està en joc. Un punt més per poder desmentir que és un partit sectari i un punt més per guanyar la imatge de partit assenyat.

RN COM A EPICENTRE DEL DEBAT POLÍTIC

Passat aquest escull de la Llei per al control de la immigració i la millora de la integració (que no facilita la integració malgrat el títol del text), Macron va introduir canvis importants en el Govern. Gir cap a la dreta. Sense dissimulació. Amb cop d'efecte inclòs i fitxatge estrella: la nova ministra de Cultura, Rachida Dati, exministra de Justícia sota la presidència de Nicolas Sarkozy i fidel entre les fidels de l'antic llogater de l'Elisi. Es dona per fet que Sarkozy *aconsella* sovint Emmanuel Macron. La dretanització del macronisme ja no mereix ni discussions ni debats. Només admet constatacions.

El nou primer ministre, Gabriel Attal, trenta-quatre anys, en la seva primera joventut es movia en l'òrbita del Partit Socialista, branca de Dominique Strauss-Kahn, l'home que es preveia que seria president de la República el 2012, però que, acusat d'acte sexual criminal, temptativa de violació i segrest a Nova York (aleshores era director general del Fons Monetari Internacional), va veure ensorrada, d'un dia per l'altre, la seva carrera política. Tot seguit, el jove Attal es va convertir en un fidel del macronisme, tan bon punt Macron va despuntar.

En ser nomenat primer ministre, els mitjans de comunicació van dir que Attal havia estat escollit, no només per la seva fidelitat i mal·leabilitat, sinó per la seva edat. La joventut és un valor en alça i fins ara estava monopolitzat precisament pel president d'RN, Jordan Bardella, de vint-i-vuit anys. Bardella, dofi de Marine Le Pen (i parella d'una neboda seva), és, com dèiem més amunt, cap de llista

a les pròximes eleccions europees del mes de juny. Treu més de deu punts a la llista macronista. Molts articles i comentaris parlaven d'Attal com d'una arma anti-Bardella, establint una mena de duel imaginari entre tots dos, encara que cap contesa electoral els oposa directament.

Un cop més, sense que RN ni Bardella ni Le Pen diguin res, se'ls ha col·locat a l'epicentre del debat polític. Se'ls ha donat legitimitat i protagonisme sense que ells s'erosionin. Bé, en realitat sí que diuen: membres del partit es mostren entusiasmats per haver-se convertit en aquest epicentre entorn del qual els altres partits es veuen obligats a actuar i a prendre decisions.

I per si no quedava clar, el mateix president Macron va reblar el clau en la macroconferència de premsa que va donar al gener del 2024 i que havia de servir per fixar les gran línies i objectius del que queda del seu segon mandat. Va dedicar molts minuts a parlar d'RN explícitament. La finalitat era desacreditar-lo i entrar en la batalla de les europees. El va qualificar de «partit de la ràbia fàcil», «partit de la mentida» que proposa «mesures econòmiques impossibles sense explicar com ho farà», «partit que el que busca és afeblir França». El va qualificar també de «partit transformista» que «abans demanava sortir d'Europa, però que ara vol continuar [al si de la Unió Europea] no complint els tractats, com vol també l'extrema esquerra». Macron no desaprofita cap ocasió per ficar l'extrema dreta i el que ell qualifica d'extrema esquerra (la França Insubmisa) en el mateix sac.

I una altra frase presidencial clau en relació amb la normalització d'RN: «Si tothom s'hi acostuma, dient “ara són simpàtics, ja no diuen coses que ens impacten perquè... no sabem ben bé el que diuen [...], però estan contra el Govern” [...], aleshores entrem en una mena de zona de perill que veiem en tots els països europeus».

Macron assegura que combatrà RN fins a l'últim moment, però resulta curiós que la manera de fer-ho sigui adoptant temes i paraules que utilitzen la dreta i l'extrema dreta. Aquella conferència de premsa va estar farcida de paraules com *ordre*, *rearmament cívic*, *patriotisme*; d'expressions com *la França del sentit comú*. El *sentit comú*

rima amb totes les propostes, i ningú no dirà que és una absurditat a l'hora de governar, però l'hemeroteca demostra que qui més ha utilitzat i utilitza aquesta frase són els representants de la dreta.

El sùmmum va arribar quan Macron va pronunciar el seu desig «que la France reste la France» ('que França continuï sent França'). La frase no és nova, fins i tot François Mitterrand la va utilitzar en el seu dia, però, amb el temps, i sobretot en els darrers anys, la sentència ha estat utilitzada per la dreta (el líder del partit Les Républicains, en sentir Macron, va exclamar: «M'ha robat l'eslògan!») i per l'extrema dreta més fanàtica. No ja per Reagrupament Nacional, sinó pel cap de Reconquesta!, Éric Zemmour.

Zemmour, en tots els àmbits, diu coses que Marine Le Pen ja no s'atreveix a pronunciar. Aquest ha estat un altre avantatge per a Le Pen: Zemmour, durant les cites electorals del 2022, amb les seves propostes i invectives radicals, va fer aparèixer la líder d'RN com a moderada.

A Le Pen, aquesta pàtina de seny també li va sortir gratis. Tenir gent que, aparentment, la superi per la dreta li va perfecte. I tenir gent a la seva esquerra que cada vegada s'acosti més al seu terreny no li va gens malament.

AMNÈSIA DE L'HERÈNCIA

La classe política i l'opinió pública van *descobrir* Marine Le Pen el maig del 2002. Va ser en un plató de televisió, quan faltava poc per a unes eleccions legislatives. Va participar en un debat en nom del Front Nacional. Impacte. No va passar gens desapercibuda. La filla del líder del partit tenia un vocabulari tan àgil com agressiu. Periodistes i comentaristes es van adonar que estaven davant d'una personalitat mediàtica indiscutible, que canviava completament la imatge que donava el seu pare.

La presència i el protagonisme de Marine Le Pen van augmentar fins a fer-se amb les regnes del partit el 2011. Des del primer

moment va voler donar mostres de desmarcar-se del seu pare i de l'herència rebuda. La *desdiabolització* es feia de manera oficial. Es tractava de no fer por. L'objectiu era ser un partit homologable i fer oblidar frases de Jean Marie Le Pen com la que el 1987 va donar la volta al món i ha marcat per sempre més el partit: «Les cambres de gas són un punt de detall de la Segona Guerra Mundial».

L'antisemitisme, en els últims mesos, ha tornat a l'actualitat. L'atac de Hamas a Israel i la resposta israeliana sobre Gaza han fet posicionar tothom. Jordan Bardella, en una entrevista televisada, el novembre del 2023, va dir, sense recança, que considerava que Jean M. Le Pen no era antisemita. Relliscada política. Va oblidar que l'antic líder del partit va ser condemnat diverses vegades precisament per antisemitisme. Va admetre, com una gran diferència, que ell, Bardella, no considerava les cambres de gas com un «detall». Uns quants dies més tard, una diputada d'RN, després de dubtes i intents de no respondre la pregunta que se li feia insistentment sobre el mateix tema, va dir —més aviat en veu baixa i aclarint i subratllant que era només la seva opinió— que per a ella Jean M. Le Pen sí que era antisemita. Si remarcava tant que només era la seva opinió personal, donava a entendre que no era precisament la posició del partit.

Aquest exemple és una mostra de com, de vegades, els esforços per fer oblidar el passat de l'FN són complicats i delicats. Però RN persisteix en el seu intent. Així que va voler estar present en un acte convocat per la presidenta de l'Assemblea Nacional i el president del Senat, una marxa cívica contra els actes antisemites que han augmentat extraordinàriament a França des de la represa del conflicte palestí-israelià. I RN va estar present també en l'homenatge a les víctimes franceses dels atacs terroristes del 7 d'octubre a Israel, convocat per l'Elisi el mes de febrer del 2024. I encara més: el mateix febrer del 2024, volia estar present en l'homenatge fúnebre a Robert Badinter, exministre de Justícia el 1981, artífex de l'abolició de la pena de mort. Un cop més, Marine Le Pen semblava oblidar el seu propi itinerari: fins al 2017 ella havia reclamat el restabliment de la pena capital o, en tot cas, fer un referèndum. El seu partit, l'FN,

s'havia fet un fart de qualificar Badinter com l'«advocat dels assassins» i el va convertir en diana de crítiques i insults. Però ara, per a RN, totes les ocasions són bones per fer-se passar per un partit inofensiu. La família Badinter va rebutjar la presència d'RN en l'esmentat homenatge. També va desitjar la no presència de la França Insubmisa, però per altres raons.

En resum: RN ha decidit, sobretot, no parlar del passat. La renovació de la imatge, el canvi de nom del partit, la discreció i la gran presència dels seus representants als mitjans de comunicació encara no han donat tots els fruits que els seus dirigents esperen. RN confia que aquest intent de banalització i institucionalització del partit podrà fer oblidar alguns afers judicials pendents i algunes de les seves amistats perilloses.

Per exemple, Marine Le Pen i altres membres d'RN estan acusats d'haver pagat col·laboradors del partit amb fons europeus. El judici està previst a la tardor del 2024. Massa tard per influir en les eleccions europees del juny i massa d'hora —segons quina sigui la sentència— per pesar en les presidencials del 2027.

Le Pen vol fer oblidar també que militants de grups d'ultradreta (que recorren a la violència) dissolts recentment pel Ministeri de l'Interior han estat o estan encara vinculats a l'aparell del partit o són col·laboradors seus. Aquest lligam passa sovint desapercbut a l'opinió pública. Marine Le Pen defuig els casos personals i encara intenta treure'n un benefici. Segons l'especialista Nicolas Lebourg, aquestes dissolucions han ajudat Le Pen a dir que el seu partit, a diferència dels radicals, és ben «freqüentable».

Cal remarcar que la visibilitat i les manifestacions d'aquests grups violents augmenta. El mateix Lebourg afirma que el nombre de militants radicals gira entorn les 3.000 persones. La dissolució no implica la desaparició. Els grupuscles es refan de manera immediata amb un altre nom. La lluita contra aquesta radicalitat i les seves accions —que es tradueixen en atacs a persones més que no pas institucions— és ja una de les prioritats dels serveis de seguretat interior.

QUÈ FA AUGMENTAR EL REAGRUPAMENT NACIONAL?

Des de fa anys s'intenta explicar què fa augmentar l'electorat d'RN. Explicacions econòmiques, socials i, en molta menys mesura, ideològiques. Caure en la simplificació seria un error.

Ja el 1985, un informe de la CIA, ara desclassificat, feia unes afirmacions que quaranta anys després es poden considerar encara vàlides: l'FN ha capitalitzat la insatisfacció popular respecte els partits majoritaris; Le Pen —centrat en gran mesura en qüestions emocionals com la immigració i la llei i l'ordre— ha jugat amb el descontentament popular i ha explotat intel·ligentment els mitjans de comunicació; el seu programa és una resposta simplista i ineficaç a temes fonamentals; el partit no ha aconseguit reclutar dirigents populars experimentats.

No hi ha un elector tipus d'RN. Diferents especialistes insisteixen que el vot RN és un *attrape-tout*, arreplega partidaris en els horitzons més diversos. Els adeptes augmenten en totes les categories socials menys en una, la dels quadres superiors. Cal notar que augmenta notablement el vot femení. També el vot jove. Les seves zones geogràfiques d'influència s'estenen. La recent crisi dels agricultors li ha permès nous moviments per guanyar nous adeptes i influir un dels sindicats.

Un mitjà de comunicació recollia, el desembre del 2023, una frase d'un conseller macronista que, respecte a Le Pen i el seu partit, se sincerava amb una metàfora tan inequívoca com preocupant: «El tren està en marxa i ningú no sap com aturar-lo».